

68. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Küldetéses nemzet vagyunk

Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem hagyta magát legyőzni

A szabadságharc bukásától az aradi vértanúk mártírhalálán keresztül gróf Batthyány Lajos törvénytelen kivégzéséig

A szabadságharc sorsa Buda bevétele után

Magyarország Buda visszafoglalása – 1849. május 21. – és a szabadságharc győztes csatái után örömmámorban úszott. 1849. május elején *Szemere Bertalan* vezetésével megalakult a második független magyar kormány. Nyugat-Európa kormányai – amik közül sokan – már akkor is a demokráciát szajkózták, mégis aggódva figyelték a magyarok sikereit. Amikor *Ferenc József* katonai segítséget kért az orosz cártól, azt mind Franciaország, mind az Egyesült Királyság támogatta. Félték az orosz terjeszkedéstől, s a Habsburg Birodalomban látták azt az erőt, ami képes biztosítani az európai egyensúlyt.

*Szemere Bertalan, a Magyar Királyság második miniszterelnöke.
Ferenc József, az ifjú császár (1848-1916). A segítségkérés gesztusára, a kézcsókra 1849. május 21-én került sor a varsói Lazienki Palota erkélyén.
Romanov I. Miklós orosz cár (1825-1855), aki hadait Ferenc József alázatos kérésére /varsói kézcsók/ a magyar szabadságharc leverésére küldte*

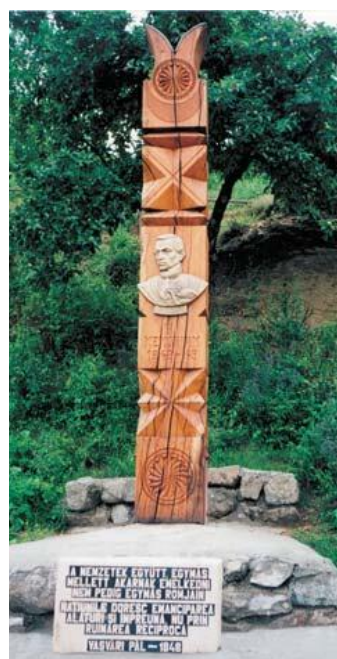
A testvéri segítséget a Habsburg uralkodó később, a krími háború idején (1853-1856), amikor kellett volna, nem viszonzta. Ezért a cár jogosan neheztelt Ferenc Józsefre. A varsói kézcsók gesztusa után az orosz cár 200.000 fős sereget küldött a magyar szabadságharc leverésére. Az osztrák haderő 170.000 főből állt, amit Haynau tábornok vezettet hazánk ellen. A magyarok szintén 170.000 főnyi tapasztalt, de fáradt sereget tudtak felvonultatni. Kossuth egyrészt mozgósítani akarta az egész országot, másrészt meg akart egyezni a nemzetiségekkel. Sajnos, mind a két kezdeményezéssel elkésett.

*Görgey Artúr, a magyar seregek fővezére.
Haynau tábornok, az osztrák seregek főparancsnoka.*

Ivan Paszkevics, a cári seregek főparancsnoka

A magyar kormány meg akart egyezni a román felkelőkkel. Vezérükkel, *Avram Iancuval* már előrehaladott tárgyalások zajlottak, amikor a román szabadcsapatok meggyilkoltak egy magyar küldöttséget, továbbá Abrudbánya lakosságát is megtizedelték. Július 6-án megölték *Vasvári Pált*, a márciusi ifjak egyik vezéralakját. Néhány nappal korábban *Gábor Áron*, a székely ágyúöntőmester esett el az orosz fegyverektől.

Viscount Palmerston szobra Londonban.

Vasvári Pál emlékoszlopa a kalotaszegi Körösfőn

Palmerston, angol külügyminiszter jelentős szerepet játszott az 1848/1849-es magyar szabadságharc eseményeinek alakulásában. „*Pál mester*”, ahogy a magyarok nevezték, a „demokrácia bölcsőjének” elsőszámú diplomatája áldását adta az orosz beavatkozáshoz. Annak az orosz cárnak a beavatkozására, akitől pedig a nyugat annyira félt. Az *angol demokrácia kétarcúsága* már ekkor is megmutatkozott. Nagyfokú önállósága miatt Palmerstont később leváltották, annál is inkább, mert *Viktória királynő* a külügyminiszterséget királyi jogkörnek tekintette.

Palmerstonnak tulajdonítható a sokat idézett mondás, miszerint „*A magyaroknak bár igazuk van, de azért végezzenek velül gyorsan.*” Az eredeti palmerstoni mondás azonban így hangzik: „*Angliának nincsenek örök ellenségei, Angliának érdekei vannak.*” A lényeg azonban ugyanaz, az Egyesült Királyság a magyar szabadságharc leverése mellett foglalt állást.

Katonai vereségek

Az ország 1849 nyarára szinte teljesen kimerült. A több mint **kétszeres túlerő**, az ellenség jobb hadianyag ellátása, a pihent és képzett cári hadsereg reménytelenné tette a helyzetet. A honvéd vezérkarban éles viták dúltak, míg végül megegyeztek az **Arad-Temesvár-Szeged** védvonal kiépítésében. Görgey más véleményen volt, s **1849. július 2-án Komáromnál** megütközött Haynauval. A csatában azonban súlyos fejsérülést szenvedett, s napokig nem tudta ellátni a feladatát.

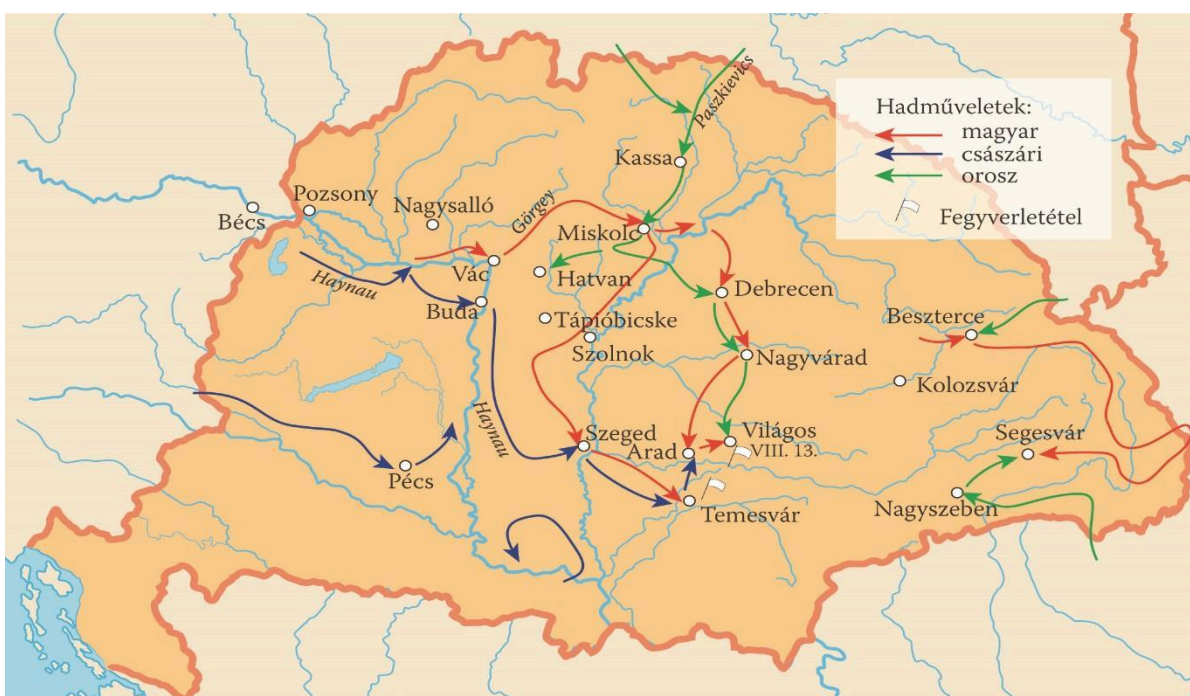
A komáromi csata 1849. július 2-án (Than Mór festménye)

Görgey míg Komáromtól déli irányba indulva leért 30.000 katonája élén Szegedre, ez alatt az idő alatt lekötötte Paszkevics 120.000 fős seregét. **Klapka György** 20.000 embere élén Komáromban maradt. A magyar hadvezetés ellentéteire, a fejetlenségre utal, hogy **Dembinszky Henrik**, a lengyel származású hadvezér Szegedről a parancs ellenére Arad helyett **Temesvár** irányába vonult. A tábornokok tiltakoztak, **Vetter Antal** altábornagy például ezért lemondott.

*Dembinszky Henrik a sikeresnek mondott, de csatát soha nem nyerő hadvezér.
Bem József az erdélyi, majd a temesvári ütközet hadvezére.
Klapka György honvédtábornok, helyettes hadügyminiszter, Komárom védője*

Dembinszky Temesvár felé vonulása nagy taktikai hiba volt. A céltalan vonulás szétzilálta az egyébként is gyengén felszerelt honvédsereget. Az augusztus 9-én a táborba érkező Kossuth azonnali hatállyal leváltotta Dembinszkyt és az Erdélyből ide érkező **Bem Józsefet** nevezte ki főparancsnoknak. Bem 50.000 fős seregével megütközött Haynau 30.000 fős hadával. Az ütközet kedvezően indult a magyarok javára, a lendület azonban megtört, mivel elhallgattak a magyar ágyúk. Kiderült, hogy Dembinszky a löszert máshová küldte. A kudarcot Bem serege nem tudta kiheverni. A **Temesvárnál elszenvedett vereség** végzetes volt.

Az 1848-1849. évi szabadságharc utolsó hadjáratai

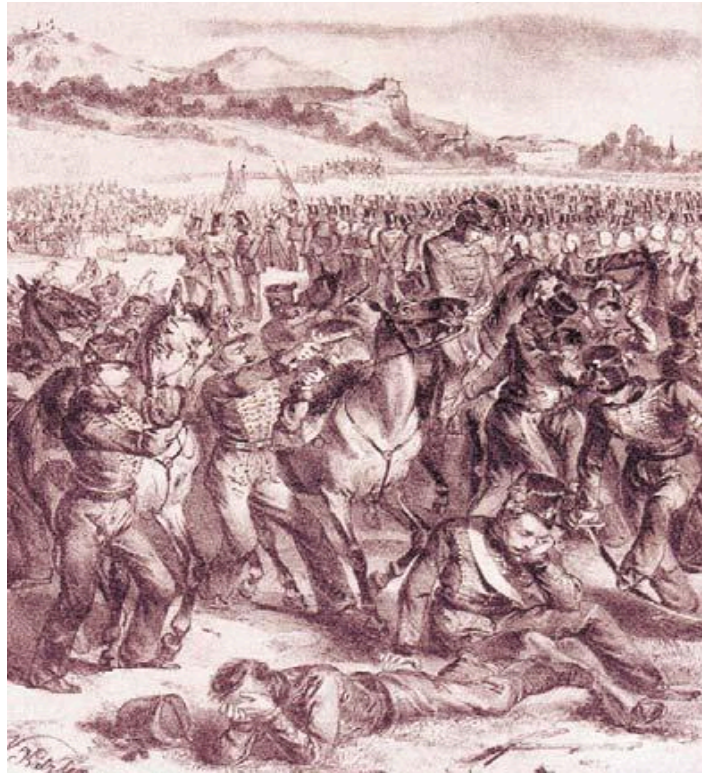
A világosi fegyverletétel

Görgey, csapatai élén a temesvári vereség napján érkezett Aradra. Azonnal felmérte, hogy a további harc reménytelen, az csak felesleges emberáldozattal járna. Erről a helyzetről *1849. augusztus 11-én az aradi várban Kossuth és Görgey között* éles vita bontakozott ki. Kossuth a harc folytatása mellett, Görgey ellene érvelt. A miniszterek egy része lemondott, ennek következtében Kossuth nem kormányozhatott tovább. Kossuth a polgári és katonai hatalmat Görgeyre ruházta át, bár ezt nem jó szívvvel tette, a kényszer vitte rá.

A miniszterek utolsó tanácskozása Aradon. Balról kezdve Szemere Bertalan, Batthyány Kázmér, Aulich Lajos, Csány László, Kossuth Lajos, Horváth Mihály, Vukovics Sebő, Görgey Artúr

Görgey ezt követően két napig az ország vezetője – ahogy sok helyen olvasni, az *ország diktátora* – lett. A haditanáccsal közölte, hogy kizárólag az oroszok előtt teszi le a fegyvert és feltétel nélkül. A haditanács a javaslatot egyhangúlag elfogadta, de az utókor történészei, kutatói ezt a döntést árulásnak tüntetik fel. Görgey ezzel a felhatalmazással *1849. augusztus 13-án Arad közelében, Világos vára alatt Rüdiger* orosz tábornok előtt letette a fegyvert. Az tény, s ebben nem lehet vita, hogy ezzel sok ezer magyar katona életét mentette meg.

A világosi fegyverletétel 1849. augusztus 13-án

*Kossuth, külsejét megváltoztatva, kísérete élén, Orsovánál elhagyta az országot
(egy angol folyóirat illusztrációja)*

Görgey áruló, vagy a haza megmentője volt?

Kossuth a lemondó nyilatkozatában reálisan kifejtette, hogy az adott politikai, katonai helyzetben átadja a hatalmat Görgeynek. Utolsóinak szánt levelében kifejtette, hogy „Mevárom tábornok úrtól, s azért Isten, a nemzet és a história

előtt felelőssé teszem, hogy ezen hatalmat legjobb tehetsége szerint szegény hazánk nemzeti státuséletének megmentésére, javára s jövőjének biztosítására fordítandja. Legyen ön híve a hazának, és Isten segítse önnek lépteit.”

Ezt követte *A Nemzethez* intézett levele, ami így kezdődik. „*A szerencsétlen harcok után, amelyekkel Isten meglátogatta e nemzetet, nincs többé remény, hogy az egyesült osztrák és orosz nagyhatalmasságok ellen az önvédelem harcát siker reményében folytathassuk.*”

Kossuth Lajos 1849-ben. Kossuth búcsúja a haza határán

Kossuth már másnap, augusztus 12-én, Lugosra érve újabb levelet írt Görgeynek, amiben már árulónak nevezte, s *a nemzet Júdása* jelzővel illette, ami aztán évtizedekig, sőt napjainkig viták tárgyát képezi.

Kossuth mellett Haynau is árulónak tekintette Görgeyt, de ő egészen más okból. Azért, mert nem a császár, hanem a cár előtt tette le a fegyvert. Haynau kegyetlenségére, magyargyűlöletére az ismert tények mellett az is jellemző, hogy amikor Klapka György október 4-én feladta Komárom várát, annak feltétele az volt, hogy a védők szabadon elvonulhattak. Haynau ezt, bár fogcsikorgatva teljesítette, de a következő napokban azonnal aláírta a kivégzési utasításokat.

Az oroszok hősként tisztelték a magyarokat, akikkel együtt szidták Haynaut és a bosszúvágytól fűtött osztrákokat. Miklós cár mindent megtett azért, hogy Görgeyt és a tisztikart kimentse Haynau kezéből. Ez csak részben sikerült a szövetségkérés feltételei mentén. Sikert csak Görgey esetében értek el, hiszen ő az elejétől fogva kizárólag az oroszokkal tárgyalt. A fegyverletétel során 11

tábornok, 1426 tiszt, 32.569 honvéd, 144 ágyú, 60 zászló került az oroszok kezére. A cár személyesen is tiltakozott Bécs kegyetlen ítéletei miatt. Ennek ellenére sor került az aradi 13 és gróf Batthyány Lajos miniszterelnök kivégzésére. I. Miklós cár ezért hitvány embereknek nevezte a bécsi vezérkart. Tüntetően hónapokig nem fogadta az osztrák diplomácia tagjait, amiért ezt a gáztettet véghez vitték.

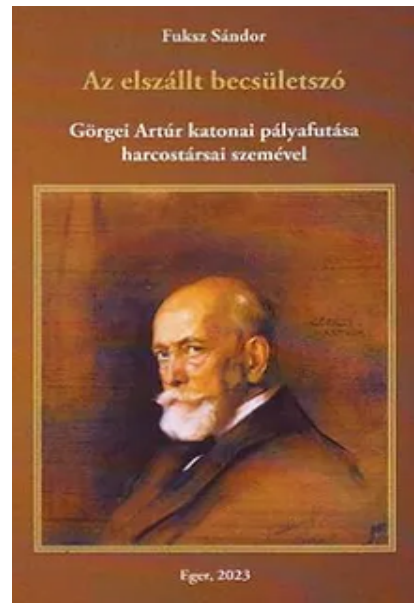

Rüdiger és Görgey kézfogással köszöntötték egymást. A fegyverletétel békésen zajlott, bár sok huszár lelőtte a lovát, kettétörte kardját, eldobta pisztolyát, többen öngyilkosságot követtek el. Fjodor Vasziljevics Rüdiger orosz tábornok, akivel Görgey tárgyalt

A háborúban mintegy 50.000 osztrák és közel 50.000 magyar katona esett el. Az oroszok vesztesége mindössze 543 halott, 1670 sebesült volt. A kolera viszont 11.000 áldozatot követelt a hadviselő felek részéről.

A Görgey-kérdés

A 19. századi kortársak – elsősorban a magyar tisztikar – soraiból mintegy tucatnyian voltak olyanok, aki személyesen ismerték Görgeyt, s nem volt jó véleményük róla. A sok száz, sok ezer tisztből, egyszerű honvédből ez bizony nagyon kevés. Egy 2023-ban megjelent 147 oldalas könyv újra felkorbácsolta a Görgey áruló – nem áruló? kérdést. A szerzők, az ügy kutatói ugyanazok, akik például Petőfi barguzini sírját is felkeresték és hitet tettek a nagy költőnk ottani halála mellett.

Kéri Edit színésznő 1958-ban.

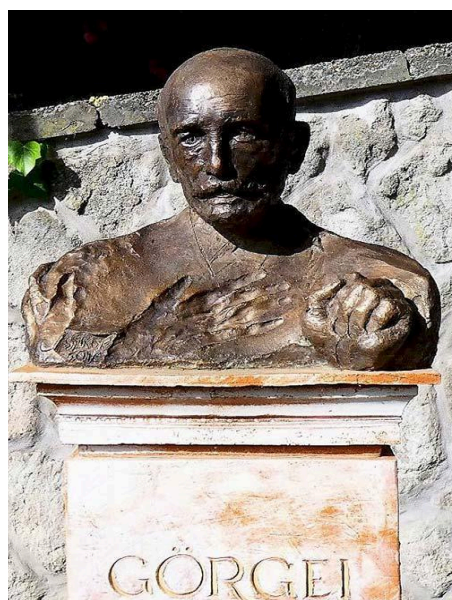
Fuksz Sándor Az elszállt becsületszó című könyvének címlapja

Elsőként meg kell említeni *Kéri Editet*, az 1926-ban született színésznőt. Az ő érdeklődését ötvenéves korában keltette fel a Gőrgy téma. 1977-ben férjével Nagybecskereken részt vett *Kiss Ernő* aradi vértanú tábornok sírjánál rendezett koszorúzáson, s ekkor kezdett el a szabadságharcral, s kitüntetetten annak fővezérével foglalkozni. 1986-ra készült el a *Ki volt Gőrgy?* című könyve, ami súlyos állításokat tartalmazott. Többek között azt, hogy az „eredeti” Gőrgy Artúr 21 éves korában betegségben meghalt, s az osztrákok 1839-ben az ősi felvidéki Gőrgy családba beépítettek egy osztrák „alvó kémert”, aki *Johann Bláha* néven született 1819-ben. Ebből ered, hogy az a Gőrgy, aki a magyar honvédsereg fővezére volt nem áruló, hanem annál sokkal rosszabb, egy *szuperkém*. Felvetődik a kérdés! Bécs ügynökei már 1839-ben tudták, hogy 1848/1849-ben Magyarországon szabadságharc lesz, s annak az áruló fővezérét addig felkészítik a bukás végrehajtására?

Gőrgy nevének írásmódját illetően változatos módon találkozunk. Eredetileg a nemesi családban született Gőrgy Artúr nevének végén az „y”-t használta. Azonban 1848-ban, a polgári átalakulás melletti rokonszenve miatt nevének Gőrgy alakban használta. A család ezt elfogadta, de ők továbbra is a Gőrgy alakot használták. (Hasonló története volt a Jókay – Jókai név átalakulásának.)

1874-TŐL 1916-IG
VISEGRÁDON ÉLT
GÖRGEY ARTÚR
TÁBORNOK
AZ 1848-49-ES SZABADSÁGHARC
FŐVEZÉRE
VISEGRÁD ÖNKORMÁNYZATA
1993.

A sok „változáson” átment Görgey lovasszobrot először 1935-ben avatták fel. 1945-ben a megszálló szovjetek csapatok szétlőtték. Nem állították fel, mert ekkor kezdődött az évtizedes vita arról, hogy áruló volt-e Görgey, vagy sem. Végre, 1998-ban újra felállították a Budai Várban, a Fehérvári rondellán. Építkezések miatt a szobor ismét elhagyta helyét, s a visszaállításra vár.

A Görgey-bérc emlékmű Visegrádon, az idős hadvezér utolsó lakhelyének közelében található.

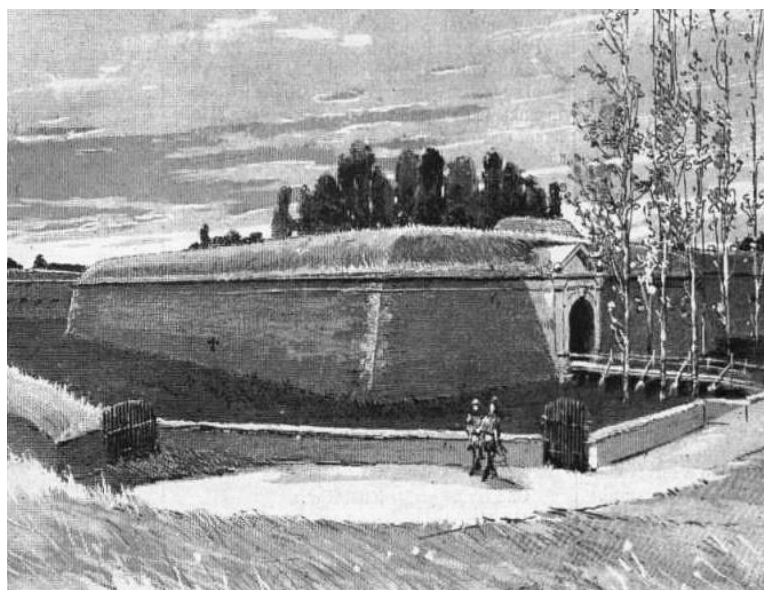
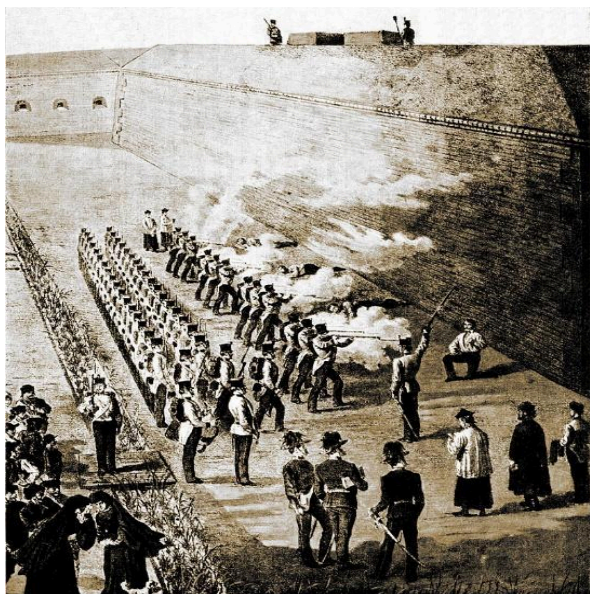
Mellszobra Visegrádon, a Görgey-lépcsőn

Az aradi vértanúk emléke

Haynau, a bresciai hiéna rémuralmát jelzi a tőle vett idézet: „*Én vagyok az az ember, aki rendet fog tenni. Nyugodt lelkiismerettel lövetek agyon százakat is, mert szilárd meggyőződésem, hogy ez az egyetlen mód, intő példát szolgáltatni minden jövőző forradalomnak.*”

A cár és a cári hadvezérek tiltakozása ellenére Haynau szabad kezet kapott Ferenc Józseftől a kegyetlenkedésre. A 120 halálos ítélet, az 1200 szigorú börtönbüntetés, a több tízezer kényszersorozásra ítélt közkatonák sorsa felháborította az európai közvéleményt is. Ez azonban a Habsburgokat – mint a korábbi évszázadokban is oly sokszor – nem tántorította el Magyarország sárba tiprásától.

Nemzetünk gyásznapja lett **október 6-a**, amikor a bécsi katonai ítélőszék bitóra küldött 13 honvédtábornokot, illetve Pesten kivégezték gróf Batthyány Lajos miniszterelnököt. Korábban, a szabadságharc idején több, kisebb vétket elkövető tisztet ítélték halálra az osztrákok. Céljuk az elrettentés volt.

Négy aradi vértanú kivégzése 1849. október 6-án hajnalban, a várárookban. Kiss Ernőt, Dessewffy Arisztidet, Lázár Józsefet és Schweidel Józsefet katonához méltó módon, főbe lőtték. Kiss Ernőt csak a vállán érte a sortűz. Három katonát a sebesült tábornokhoz vezényeltek, akik közvetlen közélről újra tüzeltek. Az aradi vértanúk kivégzésének helye.

Cserna Károly rajza az eredeti vesztőhelyről

Török Ignácot, Láhner Györgyöt, Aulich Lajost, Leiningen-Westerburg Károlyt, Nagysándor Józsefet, Knézich Károlyt, Poeltenberg Ernőt, Damjanich Jánost és végül Vécsey Károlyt, mint a köztörvényes bűnözőket felakasztották

A vértanúk levétele a bitófákról (wikipédia)

1849. augusztus 13., a fegyverletétel után azonban a súlyos megtorlások sora lett az udvar célja, amit Haynau kíméletlenül végrehajtott. Most már a „fő bűnösök” halálba küldésével rettentették el a magyarokat. Haynau jóval korábban, 1848 tavaszán hangoztatta, hogy nem fogadja el a Batthyány-kormány megalakulását. Ez az adott helyzetben nem kedvezett az udvar politikájának, ezért a nyugtalan magyargyűlölő tábornokot Itáliába vezényelte. Brescia parancsnokaként tucatnyi embert kivégeztetett, nőket botoztatott meg nyilvánosság előtt. Innen származik a „bresciai hiéna” találó jelző. Haynau volt Bécs ostora, de ezt sokan még más európai államokban sem felejtették el neki.

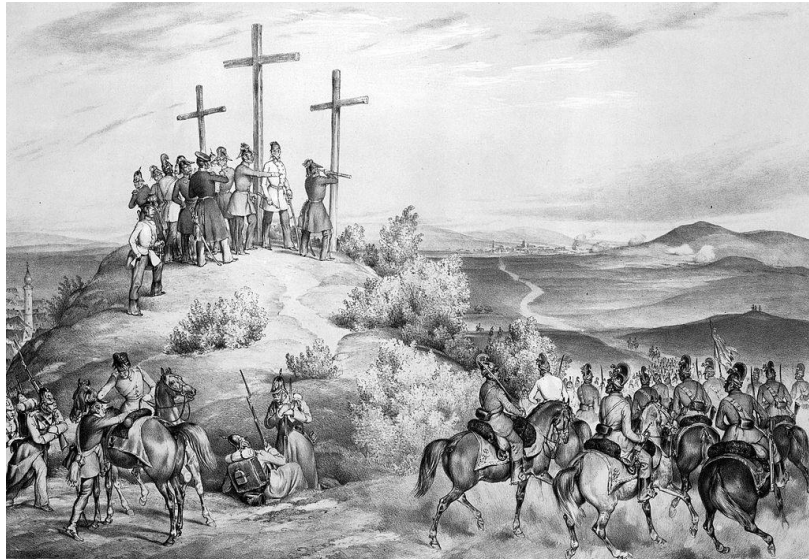

Az első, 1881-ben felavatott aradi mártírok emlékműve a vár közelében áll. Az aradi minorita (magyar) templom udvarán rejtették el a románok által szétbontott eredeti Szabadság-szobor darabjait.

Az Aradi Szoborbizottság egy nagyobb emlékművet is tervezett. A szoborkompozíció felállítására 1890. október 6-án került sor. Ezt a szobrot Trianon után eltüntették a románok, ez került a minorita templom udvarára

Hosszú út vezetett el addig, hogy 2004-ben újra állhatott az eredeti emlékmű Aradon. Igaz, már nem a város központjában, eredeti helyén, hanem a Tűzoltó téren foglal helyet. A Szabadság-szobor újra felállításának ára a vele szemben elhelyezett 9 méter magas román győzelmi kapu volt

*Haynau és törzskara 1849. augusztus 9-én Kis-Becskereknél.
Osztrák emlékérem Haynau képével*

Az udvar (Ferenc József) kérte Haynaut, hogy a kivégzések előtt terjessze fel az ítélet előtti eljárást. A fővezér ezt úgy értelmezte, hogy csak a végrehajtás utáni bejelentés kötelezettsége vonatkozik rá. Haynau pedig nem adott kegyelmet, így került sor többek között az aradi kivégzésekre.

Az aradi 13 mártírhálált halt tábornok

Haynau, az aradi hóhér 1849. október 6-án, a második bécsi forradalom első éves évfordulójának napján elérte, hogy Pesten kivégezzék gróf Batthyány Lajost, az első független magyar miniszterelnököt.

A londoni emléktábla azon a helyen áll, ahol az „osztrák mészáros” és kísérőit az angol sörgyári munkások megverték.

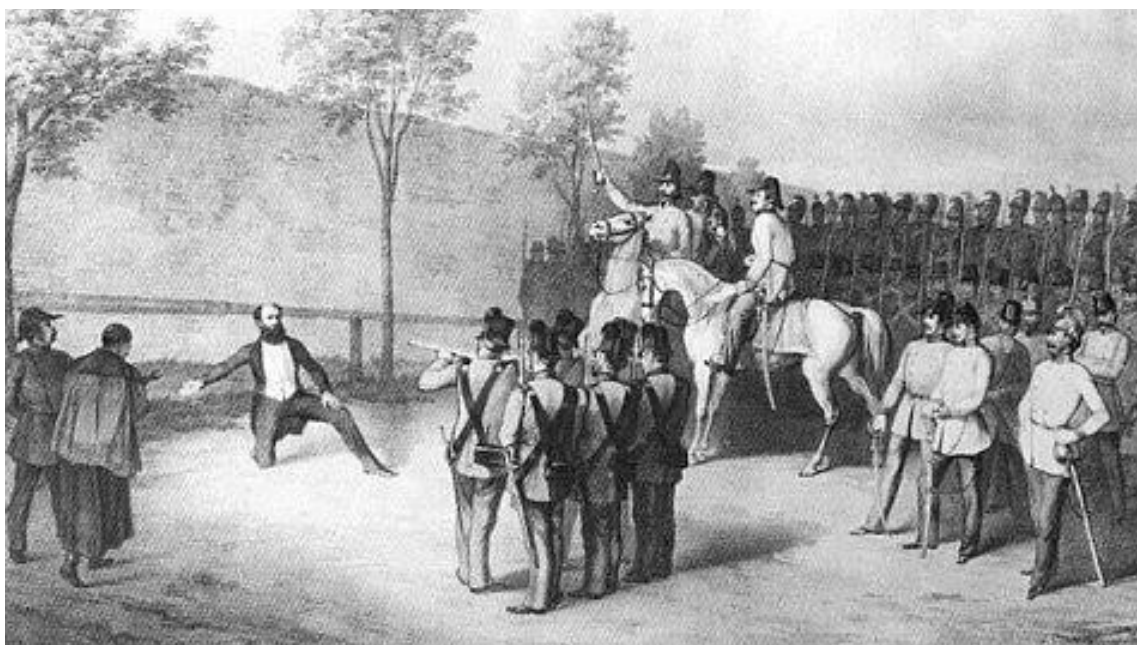
A hóhér, akit különösebben nem érdekelt, hogy Európa-szerte utálták

Bécs urai mindent elkövettek, hogy igazolják megtorlásaikat. Ezért a magyar felkelést, s különösen az első szabadon választott független miniszterelnököt igyekeztek befeketíteni minden olyan váddal, ami a kivégzését igazolta. Többek között az is bűnnek számított, hogy mint miniszterelnök, kapcsolatba lépett külföldi államokkal, hogy pénzt bocsátott ki Bécs engedélye nélkül, hogy részt vett a honvédsereg szervezésében. Ám neki tulajdonították az 1848. október 6-ai bécsi forradalom kirobbantását, s nyakába varrták Latour hadügyminiszter halálát is. Az osztrákok gátlástalansága többek között abban nyilvánult meg, hogy Batthyányt bűnösnek találták felségárulás bűnében, s ezért mint egy köztörvényes bűnözőt, kötél általi halálra ítélték.

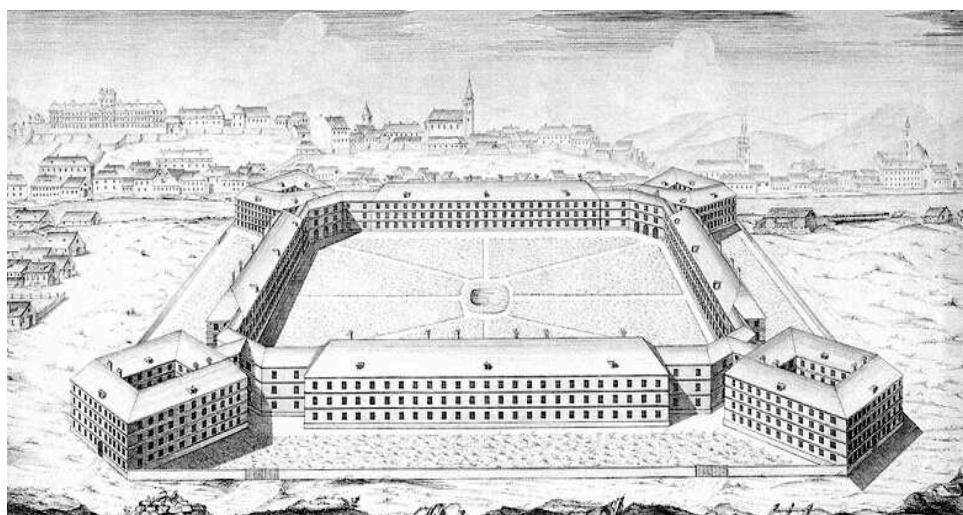

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök és felesége, gróf Zichy Antónia

A kivégzése előtti éjszakán azonban felesége, *Zichy Antónia* meglátogatta, s az éjszakát átbeszélgették, közben amikor a szorosan mellettük álló őrök nem figyeltek, egy levélvágó tört csúsztatott férje kezébe a bátor feleség. Zichy Antónia távozása után Batthyány alvást színlelve magára húzta a takarót, miközben nyakán és karján felmetszette az ereit. Sérülései nem voltak halálosak, de az erős nyaki vérzés miatt nem lehetett az akasztást végrehajtani. A kivégzést sortűzzel hajtották végre, s tulajdonképpen Batthyány ezt akarta elérni, hogy katonához méltó halált szenvedjen.

Gróf Batthyány Lajos kivégzése október 6-án este 6 órakor az Újépület falánál. A szemtanúk szerint a kivégzőosztag előtt féltérdre ereszkedett és ő vezényelt tüzet, mikor azt kiáltotta: „Éljen a haza! Allez Jager! Rajta vadászok!”

*A Batthyány-örökmécses Pest belvárosában azon a helyen áll, ahol a miniszterelnököt kivégezték.
Az Újépületet, aminek építése 1795-ben kezdődött el, a katonai kaszárnya nagyjából a mai a Szabadság tér területét ölelte fel*

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc